

Mijmerend door Tilburg

door Elise van Calcar-Schiotling*

Elise van Calcar-Schiotling (1822-1904) was een schrijfster die vooral in de tweede helft van de 19e eeuw tal van geschriften publiceerde, met name over opvoeding en onderwijs. Haar levensdoel was volgens het Nieuw Nederlandsch Biografisch Woordenboek (Leiden, 1911, eerste deel): de verheffing van de vrouw en de verbetering van de opvoeding van het kind. In het boekje 'Tilburgsche Mijmeringen' ('s-Hertogenbosch, Gebr. Muller, 1851) filosofeert ze over wat ze bij een bezoek aan Tilburg waarnam. De schrijfster, die op de pastorie bij dominee G.L.J. Schotel verbleef, geeft naast tal van uitweidingen die nauwelijks betrekking hebben op Tilburg een beeld van een aantal aspecten van de stad omstreeks 1850. Ze weet zich geen raad met de complexe structuur van Tilburg, beschrijft enkele karakteristieke punten en is onder de indruk van een bezoek aan een textiel fabriek. Als onderwijzeres heeft ze uiteraard veel belangstelling

voor het onderwijs. Haar bezoek aan een aantal scholen en de publikatie daarover schoten onderwijzer Johan Heer in het verkeerde keelgat.¹⁾ Ze nam de orde en tucht op de katholieke scholen waar, prees de fraters en zusters om hun werk, maar tegelijk vroeg ze zich af of hier niet al te zeer sprake was van katholieke indoctrinatie van het kind. Overigens vond ze het heel aangenaam om in Tilburg te verblijven. Enkele van haar mijmeringen en beschrijvingen staan hier afgedrukt. Tilburg in 1850 gezien door de bril van een Hollandse schrijfster.

"Mijne vrienden!

Gij vraagt mij de bijzonderheden van mijn laatste wintertogtje, een uitstapje van Breda naar Tilburg – gaarne geef ik er u van wat ik kan, mits ge niets anders wacht, dan de mededeeling van gedachten daar opgewekt, indrukken daar ontvangen; want voor de reisbeschrijving heb ik niet meer, dan: ik stapte in de diligence en ik stapte uit de diligence. –

Schemering verbergde akker en heide, die zich langs den eentoonigen weg uitstrekken, zoodat mijn droomende geest ruimschoots gelegenheid had zich een denkbeeldig

landschap te scheppen, zoo bekoorlijk als ik maar wilde, tot dat men in het stikdonker, dat intuschen over Tilburg was gedaald, hier en daar een vonkje zag gloeijen, dat bij het naderen eene lan- taarn scheen te zijn.

Doch het wordt tijd dat wij eens rond gaan door de stad, of zoo als doorgaans de bewoners der door Koning Lodewijk tot steden verheven vlekken zediglijk zeggen: de plaats – Tilburg gelijkt dan ook op niets minder dan op eene stad en maakt dan vreemdeling wanhopig er ooit den weg in te leeren. De

plaats toch heeft de uitgebreidheid van de grootste steden, ja men verzekert, dat het meest bewoonde gedeelte dezer gemeente over eene uitgestrektheid van vier uren is verspreid, terwijl het andere deel nog wel grooter is en geheele akkers, heidevelden, plassen, enz. bevat, zoodat het hoogst moeilijk te bespeuren is, of men al in de stad – nog in de stad of niet meer in de stad is, daar wal noch poort er perk aan stelt.

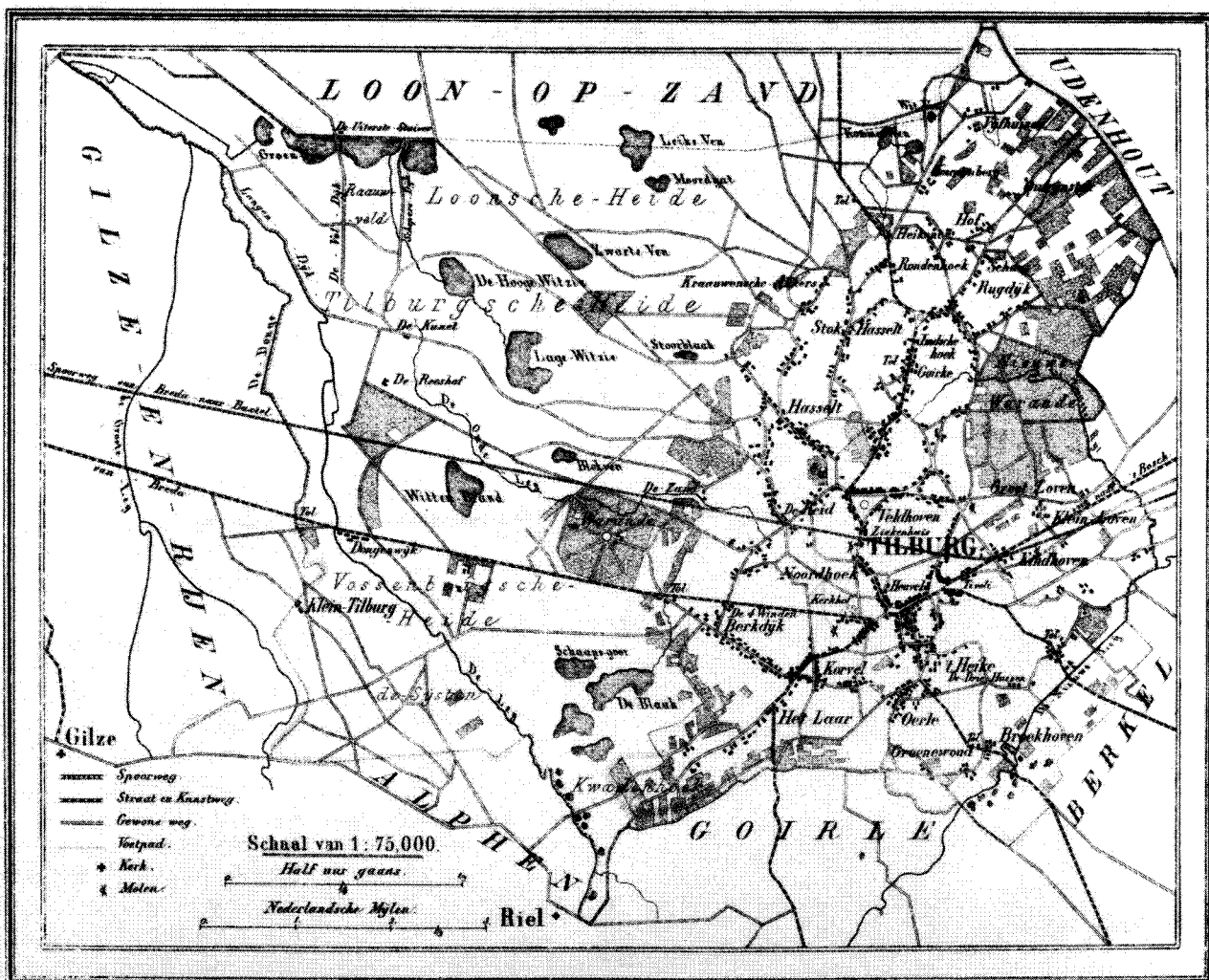
Tilburg schijnt eene verzameling van verstrooide buurtschapjes, van onzamenhangende groepjes huizen, die dwars en scheef door elkander zijn geworpen en aan een omgeschudde Neurenburger doos

*) Inleiding en bewerking door Henk van Doremalen

¹⁾ Ingezonden brief in de 'Noord-Brabander' van 1 mei 1851, geciteerd bij C. Weijters, 'Een verdienstelijk man. Johan Heer, schoolonderwijzer te Tilburg 1835-1859', Rooms Leven 19-2-1965.

PROVINCIE NOORDBRABANT.

GEMEENTE TILBURG.

Geteekend door J. Kuiper. 1865

7950 Bunders. 14000 Inwoners.

Uitgave van Hugo Suringar te Leeuwarden.